

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

رجاو امیدواری در صحیفه سجادیه

استاد راهنمای نسرین امام وردی

مدیر هسته مریم عابدی

لیلا خواجه زاده، سیده کلثوم جعفری، فاطمه گردویی، مریم عبیری، فهیمه سادات حسینیان

موسسه آموزش عالی فاطمیه دامغان

تابستان ۹۲

سید

تقدیم به

علی بن الحسین علیه السلام اسوه عبادت و پرهیزگاری؛

و پارسیان و پرهیزگاران؛

به آنان که در دل شب دست به سوی ملکوت اعلیٰ بر می دارند و لب به ناله‌ی یا رب یارب می گشایند.

به آنان که همواره در جستجوی حقایق سرگردانند و نمی دانند از کدام راه به حقیقت برسند.

به ملت اسلام، به مسلمانانی که از علی بن الحسین علیه السلام جز نامی نشینیده اند و گوش به سخنansh فرا

نداده اند.

چکیده

رجا و امیداوری در صحیفه سجادیه محور نوشتار حاضر است در طی این تحقیق ضمن تبیین و تحدید مسأله و جایگاه آن سعی شده است با بیانی مستدل و با اتکا به کلمات امام سجاد(ع) در صحیفه سجادیه و نیز با یاری گرفتن از آیات قرآن کریم و احادیثی دیگر از معصومین به تبیین مسأله مورد نظر بپردازد. هدف از پرداختن به موضوع مذکور، شناخت امید و رجا و نقش آن در زندگی برای رسیدن به سعادت و معنویت و دوری از یأس و نامیدی با بهره گیری از بیانات گوهر بار امام سجاد(ع) است. نوشتار حاضر که به روش بنیادی انجام یافته، قصد دارد با بیان معارف عالی و اخلاقی و به کارگیری آن راهکارهای امید و رجا و پرهیز از یأس و نا امیدی را مورد توجه خاص قرار دهد تا با اثر پذیری از آن نتیجه مورد نظر حاصل گردد.

کلید واژه ها: شوق، امید، رغبت، آرزو، رجا، امل، صحیفه سجادیه

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
کلیات	۴
واژه شناسی	۴
رجا	۴
الف) واژه های وابسته رجا	۴
ب) انواع رجا	۵
یک-رجا صادق(ممدوح)	۵
دو-رجا کاذب(مذموم)	۱۱
خوف	۱۶
الف) واژه های وابسته خوف	۱۶
ب) انواع خوف	۱۸
یک- خوف مذموم	۱۸
دو-خوف ممدوح	۱۹
حسن ظن	۲۲
امل	۲۲
دعا	۲۲

درباره امتش نیز پذیرفته شود، به همین دلیل در روایات آمده است که این آیه امیدبخش ترین آیات قرآن مجید و دلیل بر پذیرفتن شفاعت آن حضرت است. ناگفته پیداست که شفاعت پیامبر(ص) شرایطی دارد نه او برای هر کسی شفاعت می کند و نه هر گنهکاری می تواند چنین انتظاری را داشته باشد.»(مکارم شیرازی، ج ۲۷، ۱۳۷۴، ص ۱۰۰)

« ای مردم! امیدهای شما به شفاعت من است آیا اهل بیت من از آن عاجزند؟ هر کسی از نسل جدم عبدالطلب به دنیا آمده باشد و خدا را با توحید و بدون آنکه شرکی قائل شود ملاقات کند، او را وارد بهشت می کند، اگر چه گناهانش بعدد ریگها و کف دریاها باشد.»(هلالی کوفی، اسرار آل محمد، بی تا، ص ۳۴۷)

« اللهم صل علی محمد و آلہ، و لاتجعلنی ناسیاً لذکرک فیما اولیتنی و لا غافلاً لإحسانک فیما ابليتنی و لا آسیاً من اجابتک لی و ان أبطلات عنی فی سراء کنت او ضرّاً او شدھ او رخاء او عافیه او بلاء او بؤس او نعماء او جده اولاًواه او فقر او غنى.»(پروردگارا بر محمد و آل او درود فرست و نگذار که یاد تو را از یاد برم و نعمتهاي تو را فراموش کنم، و نپسند که از احسان تو در مورد انجه به من دادی غفلت کنم ، و روا مدار که از روا ساختن و اجابت تو نسبت به خودم هر چند دیرتر مرا دریابد نومید شوم، خواه در آسايش باشم و خواه در سختی و خواه در خوشگذراني و تندرستی باشم یا در گرفتاري و بيماري، نيازمند و بد حال باشم یا در نعمت، خواه در توانگري باشم و خواه در درويشي، خواه نيازمند باشم یا بى نياز) (صحيفه سجاديه، ۲۱)

صحیفه سجادیه اثر ارزشمندی است از خاندان رسالت که بصورت دست نخورده به ما رسیده است و مجموعاً ۵۴ دعا را در بردارد و هر یک با عالی ترین مضمون، شیوه سخن گفتن با خدا به مؤمنان در موارد مختلف می آموزد . رجا و امیدواری یکی از مفاهیمی است که امام سجاد(علیه السلام) در دعاهای مختلف صحیفه، به آن اشاره کرده اند . رجا به معنای انتظار پیدایش چیز دوست داشتنی و خوشایند، که علم یا گمان به فراهم بودن اسباب و موجبات آن باشد . رجا دارای انواعی است که رجا ممدوح و مذموم از آن جمله است که در صحیفه به آن اشاره شده و هر کدام از این دو نوع رجا نیز دارای اقسامی است که می توان به امید قرین ولایت، امید به توکل، امید به عفو و مغفرت، امید به غنا و توانگری خداوند و ... به عنوان رجا ممدوح و امید به غیر خدا ، امید بی ولایت، امید نابجا و ... به عنوان رجا مذموم نام برد. عواملی چون توبه، اطمینان و آرامش قلب، توکل و سعادت می تواند رجا و امید را در انسان تقویت نماید . لذا از آنها به عنوان عوامل امید آفرین یاد می شود . رجا در قرآن به عنوان وصفی محمود و سجیه ای ستودنی و یکی از صفات اهل ایمان قلمداد شده است : « ... يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيَّةَ أَيْهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَةً وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ » ؛ همچنین رجا دارای آثار بسیاری است که مهمترین آن بازگشت به سوی خدا و معرفت او و خودسازی است . لذا اگر انسان بادیده بصیرت به این اثر ارزشمند بنگرد علاوه بر رجا و امیدواری می تواند از دیگر معارف آن از جمله مکارم اخلاق و دستورهای تربیتی و اسرار توحیدی آن بهره مند گردد و امید است آیندگان با انجام تحقیقات برتر و برجسته تر در زمینه موضوعات مختلف صحیفه سجادیه ، بیانگر معارف بیشتری از این گنجینه ای ارزشمند الهی باشند .

«یا مَنْ لَا يُجَاوِزُهُ رَجَاءُ الرَّاجِينَ وَ يَا مَنْ لَا يَضْعِيْلَدَيْهِ أَجْرُ الْمُحْسِنِينَ.»

منابع

❖ قرآن کریم

١. ابن منظور،(بی تا)،بیروت، لسان العرب، دارالحیا التراث
٢. اسدی گرمادجی، اسدالله،(۱۳۸۰) راز و رمز نیایش، تهران، نشر سبحان
٣. ارسسطو، اخلاق نیکو ماخاس، (بی تا) ترجمه محمد حسین لطفی، بی جا، طرح نو
٤. الهی، محمد،(۱۳۸۴) شادی و آرامش از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه، تهران، بیان جوان
٥. انصاریان، حسین،(۱۳۷۷)، دیار عاشقان، تهران، انتشارات پیام آزادی
٦. بندر ریگی، محمد،(۱۳۷۴)، ال منجد، ج ۱، تهران، ایران
٧. ترابی، احمد،(۱۳۷۳)، امام سجاد جمال نیایشگران، مشهد، آستان قدس رضوی
٨. حبیبیان، احمد،(۱۳۸۲)، مرز فضایل و رذائل اخلاقی، انتشارات مطبوعات دینی
٩. حرّ، عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، (۱۴۰۹)، ج ۱، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم
١٠. حکیمی، محمد رضا،(۱۳۵۸)، الحیاء، تهران، نشر الثقافة الاسلامية
١١. خرمشاھی، بهاء الدین، (بی تا)، دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی به کوشش، ج ۱، بی جا، بسی نا
١٢. خمینی، روح الله،(۱۳۶۷)، صحیفه نور، مؤسسه تنظیم و نشر امام خمینی(ره)، نشر عروج
١٣. خمینی، روح الله،(۱۳۸۲) شرح حدیث جنود عقل و جهل، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره)
١٤. دستغیب، عبدالحسین،(۱۳۸۸)، گناهان کبیره، قم، مؤسسه مطبوعاتی دارالکتاب

۱۵. دشتی، محمد، نهج البلاعه،(۱۳۸۳) ترجمه قم، مؤسسه تحقیقاتی میرالمؤمنین(ع)
۱۶. دلیری، کاظم،(۱۳۸۸)، نقش تربیتی خوف و رجا در تکامل انسان، مرکز پژوهش‌های اسلامی
۱۷. راغب اصفهانی، ابی القاسم الحسین بن محمد،(۱۳۷۴) مفردات قرآن ترجمه غلامرضا خسروی، تهران، مرتضوی
۱۸. رحمتی شهرضا،(۱۳۸۵)، گنجینه معارف، قم، انتشارات صبح پیروزی
۱۹. رکنی یزدی، فاطمه، فصلنامه مشکوئه، شماره ۸۶
۲۰. شبّر، سید عبدالله،(۱۳۷۴)، کتاب الاخلاق، ترجمه محمد رضا جباران، قم ، انتشارات هجرت
۲۱. شرباطی، احمد،(۱۳۷۹)، دائرة المعارف اخلاق قرآنی، ترجمه محمد بهاء الدین حسینی، سندج، تازه نگاه
۲۲. شفایی زاده، صادق،(۱۳۸۵)، اخلاق اسلامی، قم؛ دارالانصار
۲۳. علی بن الحسین (علیه السلام)، صحیفه سجادیه،(۱۳۸۲) ترجمه جواد فاضل، قم، پارسایان
۲۴. غزالی، امام محمد،(۱۳۷۴)، کیمیای سعادت، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
۲۵. فاضلی، رحمت الله،(۱۳۸۰)، امید و آرزو از دیدگاه قرآن و عترت، انتشارات طاووس بهشت
۲۶. فراهیدی، خلیل بن احمد،(۱۴۰۹)، العین، بی جا، دارالهجره
۲۷. فیض کاشانی، المولی محسن،(۱۴۱۶) تفسیر صافی، قم، موسسه الهادی
۲۸. قرائتی، محسن،(۱۳۹۰) راهکارهای تقویت انگیزه و نشاط، تهران، سازمان بسیج مستضعفین
۲۹. کلینی، محمد بن یعقوب،(۱۳۷۵)، اصول کافی، ترجمه محمد باقر کمره‌ای، انتشارات اسوه

۳۰. مرکز فرهنگ معارف قرآن،(۱۳۸۵)، دائرة المعارف قرآن، ج^۳، قم، بوستان کتاب
۳۱. مصباح یزدی، محمد تقی،(۱۳۸۰)، اخلاق در قرآن، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)
۳۲. مظاہری، حسین،(۱۳۸۸)، کاوشن نو در اخلاق اسلامی، ترجمه محمد رضا آذیر و محمود ابوالقاسمی، تهران، ذکر
۳۳. مجلسی، محمد باقر، (۱۴۰۳)، بحار الانوار، بیروت، دارالاحیا التراث
۳۴. محمدی ری شهری،(۱۳۷۷) محمد، میزان الحكمه، قم، دارالحدیث
۳۵. ممدوحی کرمانشاهی،(۱۳۸۳)، حسن، شناخت و شهود(ترجمه و شرح صحیفه سجادیه)، قم، بوستان کتاب
۳۶. نجاتی، محمد عثمان،(۱۳۶۷)، قرآن و روانشناسی، ترجمه عباس عرب، انتشارات آستان قدس رضوی
۳۷. نراقی، مولی مهدی،(۱۳۸۹)، جامع السعادات، ترجمه سید جلال الدین مصطفوی، ج ۱ حکمت
۳۸. هلالی کوفی، سلیم بن قیق، (بی تا)، اسرار آل محمد، ترجمه، اسماعیل انصاری زنجانی، قم، نشر الهادی